

ЖОБА

«Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы» ШЖҚ РМК

**«Инклюзивті білім беру жағдайында білім алушылардың
кәсіби өзін-өзі анықтауының тиімді нысандары мен әдістері»
біліктілікті арттыру курсының БІЛІМ БЕРУ БАҒДАРЛАМАСЫ**

Астана қ., 2024

1. Жалпы ережелер

«Инклюзивті білім беру жағдайында білім алушылардың кәсіби өзін-өзі анықтауының тиімді нысандары мен әдістері» білім беру бағдарламасы (бұдан әрі – Бағдарлама) мектеп директорларының тәрбие ісі жөніндегі орынбасарларын, педагог-кәсіби бағдар берушілерді, сынып жетекшілерін, жалпы білім беретін мектептердің педагог-психологтарын кәсіптік оқытуға арналған. Бағдарлама білім алушыларды мамандық таңдау процесінде неғұрлым тиімді қолдауға мүмкіндік беретін кәсіби бағдарлаудың қазіргі заманғы нысандары мен әдістері туралы педагогтердің білімін жаңартуға және тереңдетуге бағытталған.

Мемлекет Басшысы Қасым-Жомарт Тоқаев 2021 жылғы 1 қыркүйектегі Қазақстан халқына Жолдауында: «Балаларды ерте жастан мамандыққа бейімдеу айрықша маңызға ие болуда. Өскелең ұрпақ өзінің болашақ кәсібін саналы түрде таңдай білуге тиіс» деп атап өтті.

Шынында да қазіргі әлем кәсіби маманға үлкен талаптар қояды. Еңбектің сипаты мен мақсаты өзгеруде, қарқындылығы артуда. Еңбек нарығындағы бәсекелестік артып келеді. Екінші жағынан, жаңа мамандықтар пайда болып, кәсіби өзін-өзі жүзеге асыруға мүмкіндіктер ашылуда. Мектеп түлегі үшін әртүрлі мамандықтар, олардың жеке ерекшеліктері туралы алғашқы түсініктерге ие болу, еңбек нарығында шарлау маңызды. Сондықтан жеке тұлғаның кәсіби ниетін анықтайтын негізгі факторларды терең білуге негізделген мақсатты кәсіби бағдарлау жұмыстарын жүргізуге назар аудару қажет.

Бағдарламаның өзектілігі білім беру саласындағы бірқатар жалпы мемлекеттік және әлемдік трендтермен негізделген:

1. Инклюзивті білім беру. Барлық балаларға, соның ішінде ерекше білім беруді қажет ететін балаларға сапалы білім берудің қолжетімділігін қамтамасыз етудің маңыздылығы уақыт өткен сайын мойындалуда. Инклюзивті білім беру көптеген елдердің, соның ішінде Қазақстан Республикасының білім беру жүйесінде негізгі қағидатқа айналууда. Бағдарлама инклюзивті білім беру жағдайында білім алушыларды кәсіби бағдарлау саласындағы педагогтердің кәсіптік дамуына, білім алушыларды қазіргі жағдайда талап етілетін және олардың жеке мүмкіндіктері мен ерекше қажеттіліктеріне жауап беретін кәсіпті саналы түрде таңдауға даярлау үшін олардың кәсіптік құзыреттерін арттыруға бағытталған.

2. Білім беру ұйымдарындағы кәсіби бағдарлау жұмысының білім алушылардың кәсіптердің әлеуметтік-экономикалық және психофизикалық сипаттамалары туралы қажетті білім көлемін игеруге бағытталған оқу-тәрбие жұмысының жүйесі ретіндегі рөлін кеңейту. Білім беру бағдарламасы білім алушыларды кәсіби бағдарлау мәселелерімен айналысатын педагог қызметкерлердің біліктілігін арттыруға, оларды әр оқушының психофизиологиялық ерекшеліктері мен жеке мүмкіндіктерін ескере отырып, мамандықты саналы түрде таңдауға дайындауға бағытталған.

3. Психологиялық-педагогикалық қолдау. Өзгеретін білім беру парадигмасы жағдайында әр баланың табысты оқуы мен дамуы үшін психологиялық-педагогикалық қолдау маңызды бола түсуде. Бағдарлама курсы тыңдаушыларына ерекше білім беруді қажет ететін балаларды назардан тыс қалдырмай, білім алушылардың кәсіби өзін-өзі анықтауының кешенді жұмысын қамтамасыз ету үшін қажетті білім мен дағдыларды ұсынады. Тәжірибе көрсеткендей, денсаулық жағдайына байланысты ерекше білім беруді қажет ететін білім алушылардың жеке жоспарлары мен тілектері көбінесе жоғары оқу орындары мен колледждердегі жағдайларға қайшы келеді.

Сол себепті олар тек оларды қабылдауға дайын білім беру ұйымдарында оқуға болатын мамандықтарды таңдауға мәжбүр. Әрине, олар көбінесе кәсіби өзін-өзі анықтауда психологиялық-педагогикалық қолдауды, әлеуметтік белсенділікті және жалпы тұлғаны дамытуды қолдауды қажет етеді. Осыған байланысты білім алушыларды кәсіби бағдарлауды осы процеске педагогтерді, сынып жетекшілерін, ата-аналарды және психологиялық-педагогикалық қолдаудың мектеп қызметінің мамандарын (арнайы педагогтар, психологтар, әлеуметтік педагогтар, педагог-ассистенттер және т.б.) тарта отырып, кешенді түрде жүзеге асыру қажет.

4. Халықаралық тәжірибе және стандарттар. Инклюзивті білім беру және психологиялық-педагогикалық қолдау саласындағы әлемдік тәжірибенің Қазақстан Республикасында тиісті тәжірибелерді дамыту үшін маңызы зор. Бағдарлама осы саладағы халықаралық стандарттар мен үздік тәжірибелерді зерттеу мен бейімдеуді қамтуы мүмкін.

Осылайша, бағдарлама білім берудегі заманауи сын-қатерлер мен трендтер контекстінде өзекті болып табылады, ол оқу-тәрбие процесінде білім алушылардың жеке мүмкіндіктері мен ерекше қажеттіліктерін ескере отырып, олардың кәсіби өзін-өзі анықтаудың тиімді нысандары мен әдістерін қолдануға қабілетті педагогтердің біліктілігін арттыруға арналған.

Курс ерекше білім беруді қажет ететін білім алушылардың кәсіби өзін-өзі анықтау мәселелерін жан-жақты қарастырады және педагогтерге инклюзивті ортада тиімді жұмыс істеудің нақты әдістері мен құралдарын ұсынады.

2. Глоссарий

Кәсіптік бағдар – білім алушының кәсіптік қызығушылықтарына, жеке қабілеттері мен психикалық-физиологиялық ерекшеліктеріне сәйкес білім беру және кәсіптік мүмкіндіктер саласында, мамандық пен оқитын орнын еркін және саналы таңдау құқықтарын іске асыруына ақпараттар мен консультациялық көмек беру.

Кәсіптік білім – білім алушылардың белгілі бір салада кәсіптік қызметті жүргізуіне және (немесе) нақты кәсіп немесе мамандық бойынша жұмысты орындауына мүмкіндік беретін білімдерді, машықтарды, дағдыларды және құзыреттерді алуына бағытталған білім беру түрі.

Кәсіптік даярлау – белгілі бір жұмыс түрін орындау үшін қажет жаңа немесе өзгертілген кәсіптік дағдыны меңгеру үшін жеке адамды дамытуға бағытталған кәсіптік оқыту нысаны

Кәсіптік оқыту – белгілі бір жұмыс түрін орындау үшін қажетті жаңа немесе өзгертілген кәсіби дағдыларды игеру үшін жеке тұлғаны дамытуға бағытталған кәсіптік оқыту

Бейін алды даярлық – білім алушының жеке білім беру траекториясының негізгі орта білім беруді таңдауын мақсатты педагогикалық қолдау

Педагог-кәсіби бағдар беруші – мектепте кәсіптік бағдар беру жұмысын ұйымдастырады, кәсіптік бағдар беру жұмысына ұйымдастырушылық-әдістемелік басшылықты қамтамасыз етеді

Психодиагностика – білім алушының жеке ерекшеліктерін, оның жеке бейімділігі мен қабілеттерін анықтауға арналған психологиялық-педагогикалық процедуралар кешені, олар болашақ кәсіби қызмет түрін таңдауға сәйкес келеді

Инклюзивті білім беру – ерекше білім беру қажеттіліктері мен жеке-дара мүмкіндіктерін ескере отырып, барлық білім алушылар үшін білім алуға тең қолжетімділікті қамтамасыз ететін процесс

Ерекше білім беру қажеттіліктері – онсыз сапалы білім алу мүмкін емес оқу-дамыту процесінде көмек пен қызметтерге деген қажеттілік

Психологиялық-педагогикалық қолдау – білім беру ұйымдарында іске асырылатын, процесінде білім алушыларды, оның ішінде ерекше білім беру қажеттіліктерін бағалау негізінде ерекше білім беруді қажет ететін адамдарды (балаларды) ойдағыдай оқыту және дамыту үшін әлеуметтік және психологиялық-педагогикалық жағдайлар жасалатын жүйелі-ұйымдастырылған қызмет.

Ерекше білім беруді қажет ететін адамдар (балалар) – тиісті деңгейде білім алу және қосымша білім алу үшін арнаулы жағдайларға тұрақты немесе уақытша қажеттілік көріп жүрген адамдар (балалар).

3. Бағдарламаның тақырыбы

«Инклюзивті білім беру жағдайында білім алушылардың кәсіби өзін-өзі анықтауының тиімді нысандары мен әдістері» біліктілікті арттыру курсы бағдарламасының тақырыбы келесідей сипатталады:

- Жаңашылдық дәрежесі. Инклюзивті оқыту жағдайында ерекше білім беруді қажет ететін балалармен кәсіби бағдар беру жұмысының заманауи және озық әдістері мен тәсілдерін қамтиды. Жаңалық заманауи технологиялардың интеграциясында, кәсіби бағдарлау тәсілдерін саралау тәсілдерінде, сондай-ақ осы саладағы ғылыми зерттеулер мен үздік тәжірибелерді есепке алуда көрінеді.

- Бағдарлама жоғары практикалық маңыздылыққа ие. Ол инклюзивті білім беру жағдайында балалардың кәсіби өзін-өзі анықтауы бойынша тиімді жұмыс істеу үшін педагог-кәсіби бағдар беруші және білім беру процесінің басқа да қатысушыларына нақты құралдарды, әдістемелер мен стратегияларды ұсынады.

Бұл білім алушыларға кәсіптер әлемінде бағдарлануға, онда өз орнын табуға және қоғамның белсенді мүшесі, еңбек нарығында бәсекеге қабілетті маман болуға көмектеседі.

Бағдарлама білім беру жүйесінің өзекті талаптарына бағдарлануына байланысты айтарлықтай жаңалыққа ие, бірақ олардың нақты атаулары мен сипаттамалары белгісіз болуы мүмкін болса да, аналогтары болуы мүмкін.

Осылайша «Инклюзивті білім беру жағдайында білім алушылардың кәсіби өзін-өзі анықтауының тиімді нысандары мен әдістері» біліктілікті арттыру курстарының бағдарламасы мектеп директорларының тәрбие ісі жөніндегі орынбасарлары, педагог-кәсіби бағдар берушілер, сынып жетекшілері, педагог-психологтар және осы саладағы мәселелермен айналысатын барлық педагогтер үшін маңызды және пайдалы ресурс болып табылады.

4. Бағдарламаның мақсаты, міндеттері және күтілетін нәтижелері

Бағдарламаның мақсаты: білім беру ұйымдарында, оның ішінде ерекше білім беруді қажет ететін балалармен кәсіби бағдарлау жұмысын ұйымдастыру бойынша педагогтердің кәсіби құзыреттілігін арттыру, кәсіби бағдарлау жұмысы туралы идеяны кеңейтетін кәсіби бағдарлау жұмысының жаңа технологияларын ұсыну.

Міндеттері:

- инклюзивті білім беру контекстінде кәсіби өзін-өзі анықтаудың теориялық негіздерін зерделеу;

- кәсіби өзін-өзі анықтаудың тиімді формалары мен әдістерімен танысу;

- білім беру ұйымдарында ерекше білім беруді қажет ететін білім алушылармен кәсіптік жұмысты ұйымдастыру бойынша практикалық дағдыларды кеңейту.

Күтілетін нәтижелер:

Курс аяқталғаннан кейін қатысушылар:

- Жеке мүмкіндіктері мен ерекше білім беру қажеттіліктерін ескере отырып, білім алушылармен жұмыста кәсіби өзін-өзі анықтаудың заманауи әдістері мен құралдарын қолдану.

- Әрбір білім алушының ерекшеліктерін ескеретін жеке кәсіби даму жоспарларын әзірлеу және енгізу.

- Білім алушылардың кәсіби өзін-өзі анықтауын психологиялық-педагогикалық қолдау үшін кәсіби ойындар, модельдеу және басқа да практикалық сабақтарды ұйымдастыру және өткізу.

- Білім алушылар мен олардың ата-аналарына кәсіптік бағдарлау мәселелері бойынша консультациялық қолдау көрсету.

- Білім алушылардың практикалық тәжірибесі мен болашақ жұмысқа орналасуын ұйымдастыру үшін кәсіби қауымдастықтармен және жұмыс берушілермен тиімді ынтымақтастық орнату.

Бағдарлама ерекше білім беруді қажет ететін білім алушылардың кәсіптік

бағдарлануы саласындағы педагогтер мен мамандардың құзыреттерін арттыруға, әрбір білім алушының кәсіби өмірге табысты бейімделуіне және ықпалдасуына ықпал етуге бағытталған.

5. Бағдарламаның құрылымы мен мазмұны

Тыңдаушыларда белгіленген мақсат пен міндеттерге сәйкес келетін кәсіби білімді, дағдыларды қалыптастыру үшін Бағдарлама 4 модульді игеруді және жобалау жұмыстарын қорғауды, сондай-ақ курсты меңгеруді бақылауды (сауалнама) көздейді.

Бағдарламаның әрбір модулі арнайы білім беру қажеттіліктері бар білім алушыларды кәсіби өзін-өзі анықтаудың тиімді әдістерін оқытатын педагогтер мен мамандарды оқыту курсының жалпы мақсатына жетуге бағытталған. Әрбір модульдің міндеттері теориялық білімді практикалық игеру мен қолдануды қамтамасыз ете отырып, осы мақсатқа жету кезеңдерін егжей-тегжейлі сипаттайды, бұл сайып келгенде курс қатысушыларының кәсіби дағдылары мен құзыреттіліктерін дамытуға ықпал етеді.

Оқыту нәтижелері нақты білім беру практикасында қолданылатын нақты дағдылар мен құзыреттерді дамытуға бағытталған. Бұл алынған білім мен дағдылардың жоғары практикалық болуын қамтамасыз етеді.

Оқыту нәтижелері инклюзивті білім беру және кәсіптік бағдарлау заңнамасы саласындағы білімді кеңейтуге, кәсіптік бағдарлау жұмысын жоспарлауды жақсартуға, талдамалық дағдыларды дамытуға және педагогикалық тәжірибені қорытуға бағытталған. Бұл құзыреттер білім беру саласындағы табысты қызметтің кілті болып табылады.

Оқыту бағдарламасы инклюзивті білім беру жағдайында кәсіптік бағдар беру жұмысын ұйымдастыруға қойылатын заманауи талаптарға назар аударады, бұл білім беру саласындағы өзекті сын-қатерлер мен талаптарға сәйкес келеді. Оқытудың барлық нәтижелері тыңдаушылардың оқу процесіне белсенді қатысуымен және алған білімдері мен дағдыларын практикада қолданумен шынайы және қол жеткізуге болады.

Осылайша, осы бағдарламадағы оқытудың мақсаты, міндеттері мен нәтижелерінің өзара байланысы білім берудің қазіргі заманғы талаптарына сәйкес келетін қатысушылардың кәсіби құзыреттіліктерін тұтас және тиімді қалыптастыруды қамтамасыз етеді.

Оқу курсының оқу-тақырыптық жоспары (80 сағат)

Тақырып	Дәріс (сағ.)	Практика (сағ.)	ӨЖ (сағ.)	Барлығы (сағ.)
1-модуль. Инклюзивті білім берудегі кәсіби өзін-өзі анықтау негіздері				
1.1	Кәсіби өзін-өзі анықтау: негізгі тұжырымдамалар мен тәсілдер			
	• Кәсіби өзін-өзі анықтау түсінігі мен кезеңдері	2	1	1
				12

	<ul style="list-style-type: none"> • Орта білім беру ұйымдарында білім алушылардың кәсіби бағдарлануын диагностикалау мен айқындаудың нормативтік құқықтық негіздері білім алушылардың кәсіптік өзін-өзі анықтау саласындағы қазіргі заманғы сын-тегеуріндер мен үрдістер • Кәсіби өзін-өзі анықтаудың теориялық негіздері мен модельдері • Мектептің кәсіби өзін-өзі анықтауды қолдаудағы рөлі • Инклюзивті білім беру ортасында кәсіби өзін-өзі анықтаудың әртүрлі кезеңдерінде оқушыларды психологиялық-педагогикалық қолдау • Кәсіби өзін-өзі анықтаудың мансаптық және жеке дамуға әсері 				
1.2	<p>Инклюзивті білім беру принциптері: теориялық және практикалық аспект</p> <ul style="list-style-type: none"> • Инклюзивті білім берудің тұжырымдамасы мен негізгі принциптері • Инклюзивті білім беру саласындағы халықаралық және отандық заңнамалық база • Педагогикалық практикадағы инклюзивті білім беру принциптері • Инклюзивті білім беруді енгізуге байланысты проблемалар мен сын-қатерлер • Инклюзиядағы кедергілерді жеңудің стратегиялары мен әдістері • Инклюзивті білім берудің білім беру процесі мен қоғамға әсері 	2	1	1	
1.3	<p>Ерекше білім беруді қажет ететін білім алушылардың кәсіби өзін-өзі анықтауының инновациялық тәсілдері</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ерекше білім беру қажеттіліктері ұғымы • Әртүрлі ерекше білім беруді қажет ететін білім алушылардың кәсіби өзін-өзі анықтау ерекшеліктері 	2	1	1	

	<ul style="list-style-type: none"> • Ерекше білім беруді қажет ететін білім алушылар үшін кәсіби бағдарлау іс-шараларын өткізу ерекшелігі • Ерекше білім беруді қажет ететін білім алушылар үшін кәсіби таңдауды әлеуметтік-психологиялық қолдау • Ерекше білім беруді қажет ететін білім алушыларды еңбек нарығына дайындау және жұмысқа орналастыру кезеңінде сүйемелдеу 				
2-модуль. Білім алушылардың ерекше білім беру қажеттіліктерін ескере отырып, олардың кәсіби өзін-өзі анықтауы					
2.1	<p>Білім алушылардың жеке мүмкіндіктері мен ерекше қажеттіліктерін диагностикалау</p> <ul style="list-style-type: none"> • Кәсіби қызығушылықтарды диагностикалауға арналған психологиялық тесттер мен әдістер • Диагностика нәтижелерін талдау • Диагностика нәтижелері бойынша жеке консультациялар • Ерекше білім беруді қажет ететін білім алушылардың кәсіби бейімділігі мен мүдделерін бағалау • Білім алушылардың кәсіби бейімділігін анықтау үшін тест әзірлеу • Кәсіби қызметінде маңызды нәтижелерге қол жеткізген ерекше қажеттіліктері бар табысты адамдардың жағдайларын талдау 	3	2	2	24
2.2	<p>Кәсіби дамудың жеке жоспарларын әзірлеу</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ерекше білім беруді қажет ететін білім алушылар үшін жеке кәсіптік даму жоспарларын әзірлеу принциптері • Кәсіби дамудың жеке жоспарларын жасау және түзету • Кәсіби дамудың жеке жоспарларын құру үшін диагностикалық нәтижелерді пайдалану • Кәсіби дамудың жеке жоспарларын әзірлеу процесіне ата-аналар мен мамандарды қосу • Кәсіби дамудың жеке 	4	3	3	

	жоспарларын әзірлеу • Мектепте кәсіптік бағдар беру жұмысының жоспарын әзірлеу				
2.3	Кәсіби өзін-өзі анықтау мониторингі • Мониторинг жүргізуге арналған құралдар: сауалнамалар, тесттер, бақылау • Кәсіби өзін-өзі анықтауды бағалау критерийлерін анықтау • Табысты кәсіби өзін-өзі анықтау көрсеткіштері • Кәсіби өзін-өзі анықтау мониторингінде психологтар мен мұғалімдердің өзара әрекеті • Мониторинг деректері негізінде ерекше білім беруді қажет ететін білім алушыларды дамытудың жеке кәсіптік бағдарлау жоспарларын түзету	3	2	2	
3-модуль. Білім алушылармен кәсіптік бағдар беру жұмысының тиімді нысандары мен әдістері					
3.1	• Оқытудың белсенді әдістері және оларды ерекше білім беруді қажет ететін білім алушыларға бейімдеу • Кәсіптік бағдар беру жұмысының топтық нысандары (шеберлік сыныптары, семинарлар мен воркшоптар, іскерлік ойындар және рөлдік ойындар) • Кәсіптік бағдарлау жұмысының бұқаралық нысандары (кәсіптік бағдарлау желілері, кәсіптік бағдарлау форумдары мен фестивальдары, оқушыларға арналған кәсіптік конкурстар, кәсіптік жәрмеңкелер мен мансап күндері, ЖОО, колледждер мен жұмыс берушілердің көрмелері мен презентациялары, кәсіптік бағдарлау экскурсиялары және ашық есік күндері) • Практикалық әдістер (практикалық сабақтар мен зертханалар, кәсіби сынамаалар, жобалық қызмет және зерттеу жобалары, кәсіпорындар мен ұйымдардағы тағылымдамалар мен	3	2	2	23

	<p>практикалар)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Интерактивті әдістер (ойын технологиялары мен геймификация элементтерін пайдалану, кәсіби өзін-өзі анықтау үшін ойындар мен модельдеу мысалдары, кәсіби сынақтар мен тренингтер үшін VR/AR технологияларын қолдану, онлайн ресурстарды сәтті пайдалану мысалдары) 				
3.2	<p>Кәсіби бағдарлаудағы жеке және топтық жұмыс технологиялары</p> <ul style="list-style-type: none"> • Жеке консультациялар жүргізу техникасы • Кәсіптік бағдар беру сұхбаттарын жүргізу әдістемесі • Сәтті сұхбаттардың мысалдары және олардың кәсіби өзін-өзі анықтауға әсері • Топтық тренингтерді ұйымдастыру және өткізу • Табысты тренингтердің мысалдары және олардың қатысушыларға әсері • Топтық пікірталастарды ұйымдастыру және өткізу • Сәтті пікірталастардың мысалдары және олардың қатысушыларға әсері 	4	3	2	
3.3	<ul style="list-style-type: none"> • Білім алушылармен кәсіптік бағдар беру жұмысындағы ақпараттық технологиялар • Ерекше білім беруді қажет ететін білім алушыларға арналған білім беру платформалары мен ресурстары • Кәсіби өзін-өзі анықтауға арналған вебинарлар мен онлайн курстар • Бейнеконференцияларды пайдалана отырып, жеке консультациялар өткізу • Онлайн форматтағы топтық тренингтер мен сабақтар • Консультациялар үшін IT-ды сәтті пайдалану мысалдары • Ерекше білім беруді қажет ететін білім алушыларды IT 	3	2	2	

	көмегімен болашақ мамандықтарына дайындау <ul style="list-style-type: none"> • Тағылымдамалар мен тәжірибелерді ұйымдастыру үшін IT қолдану 				
4-модуль. Білім алушыларды кәсіби бағдарлаудағы отбасы мен қоғамдастықтың рөлі					
4.1	Мектеп пен отбасының өзара әрекеті <ul style="list-style-type: none"> • Отбасылық ортаның кәсіби қызығушылықтар мен құндылықтарды қалыптастыруға әсері • Мамандық таңдауда ата-аналардың тәлімгер және кеңесші ретіндегі рөлі • Мектеп пен отбасының сәтті қарым-қатынасының мысалдары • Үздік тәжірибелер мен табысты жағдайлар 	2	1	1	21
4.2	Кәсіптік бағдар берудегі әлеуметтік әріптестік <ul style="list-style-type: none"> • Кәсіптік бағдар берудегі әлеуметтік серіктестіктің теориялық негіздері еңбек нарығын талдау және оның мамандықты дұрыс таңдау үшін маңызы • Еңбек нарығын талдау негізінде кәсіптік даярлаудың басым салалары, мамандықтары мен бағыттары • Мектептің әлеуметтік серіктестермен сәтті ынтымақтастығының мысалдары және оның әсері • Кәсіби өзін-өзі анықтаудағы перспективалар мен трендтер • Білім алушылардың кәсіби өзін-өзі анықтауын қалыптастыру мәселелері бойынша басқа әлеуметтік институттармен әріптестікте өңірлік білім беру жүйесінің өзара іс-қимыл моделін әзірлеу (Модель) 	5	4	4	
4.3	Оқыту қорытындысын шығару <ul style="list-style-type: none"> • Алынған білім мен дағдыларды талқылау • Курсты меңгеруді бақылау • Жобалық жұмыстарды қорғау 		2	2	

6. Оқу процесін ұйымдастыру

Осы бағдарлама бойынша оқу процесін ұйымдастыру инклюзивті білім беру жағдайында білім алушылардың тиімді кәсіби өзін-өзі анықтауы үшін қажетті теориялық білім мен практикалық дағдыларды кешенді игеруге бағытталған. Курстық оқытудың ұзақтығы осы бағдарламаның оқу жоспарына сәйкес 80 аудиториялық сағатты құрайды. Курс бетпе-бет сабақтарды, онлайн-вебинарларды және қатысушылардың өзіндік жұмысын қамтитын аралас форматта өткізілетін болады.

Оқыту әдістері:

Дәрістер мен семинарлар: Теориялық материалдарды ұсыну және негізгі ұғымдарды талқылау.

Практикалық сабақтар: Кәсіптік бағдарлау әдістерін практикалық игеруге бағытталған тапсырмаларды орындау (рөлдік ойынды, консультативтік сессияны және т.б. ұйымдастыру және өткізу).

Топтық жұмыс: тапсырмаларды талқылау және бірлесіп орындау, тәжірибе мен идеялармен бөлісу.

Өзіндік жұмыс: қосымша әдебиеттерді зерделеу, жеке тапсырмаларды орындау (кәсіптік бағдар беру жұмысының жоспарын әзірлеу, оқушылардың кәсіби бейімділігін анықтау үшін тесттер және т.б.)

Онлайн-вебинарлар: Оқытушымен және курстың басқа қатысушыларымен өзара әрекеттесу мүмкіндігі бар қашықтықтан оқыту. Оқу формалары бойынша сағаттарды бөлу:

1. Дәрістер: 24 сағат;
2. Практикалық сабақтар: 24 сағат;
3. Онлайн вебинарлар: 9 сағат;
4. Өзіндік жұмыс: 23 сағат.

7. Бағдарламаны оқу-әдістемелік қамтамасыз ету

Бағдарламаны іске асыруға дидактикалық тәсіл

Бағдарлама білім мен дағдыларды кешенді және тұтас игеруді қамтамасыз ететін жүйелі және белсенді тәсілдер негізінде әзірленген. Негізгі назар теориялық білімді интеграциялауға және оларды білім беру қызметінде практикалық қолдануға аударылады. Оқу процесі дәрістер, практикалық сабақтар, онлайн-вебинарлар және өзіндік жұмыс сияқты әртүрлі қызмет түрлері арқылы курс қатысушыларының оқу процесіне белсенді қосылуын қамтамасыз ету үшін ұйымдастырылған.

Теориялық материал

Дәрістер: теориялық сабақтар дәрістер түрінде ұсынылған жүйеленген материалды қамтиды. Дәрістер инклюзивті білім беру жағдайында білім

алушылардың кәсіби өзін-өзі анықтауының негізгі тұжырымдамалары мен тәсілдерін қамтиды. Дәріс материалы келесілерді қамтиды:

Кәсіби өзін-өзі анықтау түсінігі мен кезеңдері. Орта білім беру ұйымдарында білім алушылардың кәсіптік бағдарлануын диагностикалау мен айқындаудың нормативтік құқықтық негіздері.

Білім алушылардың кәсіби өзін-өзі анықтау саласындағы заманауи сын-қатерлер мен үрдістер. Кәсіби өзін-өзі анықтаудың теориялық негіздері мен модельдері

Ерекше білім беру қажеттіліктері ұғымы. Өртүрлі ерекше білім беру қажеттіліктері бар білім алушылардың кәсіби өзін-өзі анықтау ерекшеліктері.

Ерекше білім беру қажет ететін білім алушылар үшін жеке кәсіптік даму жоспарларын әзірлеу принциптері.

Оқытудың белсенді әдістері және оларды ерекше білім беруді қажет ететін білім алушыларға бейімдеу.

Жеке консультациялар жүргізу техникасы.

Кәсіптік бағдар беру сұхбаттарын жүргізу әдістемесі.

Отбасылық ортаның кәсіби қызығушылықтар мен құндылықтарды қалыптастыруға әсері.

Кәсіптік бағдар берудегі әлеуметтік әріптестіктің теориялық негіздері.

Онлайн-вебинарлар: Теориялық аспектілерді талқылауға және практикалық мысалдарды көрсетуге бағытталған қашықтықтан оқыту. Вебинарлар қатысушыларға сұрақтар қоюға және нақты уақыт режимінде жауап алуға мүмкіндік беретін интерактивті элементтерді қамтиды.

Оқу материалын игеру бойынша тапсырмалар

Практикалық тапсырмалар: әрбір модуль теориялық материалды бекітуге және практикалық дағдыларды дамытуға бағытталған практикалық тапсырмаларды қамтиды. Тапсырмалардың мысалдары:

Білім алушылармен олардың кәсіби мүдделерін анықтау үшін сұхбат жүргізу.

Рөлдік ойынды немесе кәсіби қызметті модельдеуді ұйымдастыру.

Білім алушымен консультативтік сессия өткізу.

Кәсіптік бағдар беру іс-шарасын жоспарлау және өткізу.

Топтық жобалар: қатысушылар топтық дағдыларды дамытуға және тәжірибе алмасуға ықпал ететін бірлескен жобаларды жүзеге асыру үшін топтарда жұмыс істейді.

Өзіндік жұмыс: қосымша әдебиеттерді зерделеуді, жеке тапсырмаларды орындауды және практикалық сабақтардың нәтижелері бойынша есептерді дайындауды қамтиды.

Өзін-өзі бағалау критерийлері

Оқу материалын игеруді бағалау және практикалық дағдыларды дамыту үшін келесі критерийлер қарастырылған:

Аналитикалық қабілеттер:

Оқушылардың кәсіби қызығушылықтары мен қажеттіліктерін талдау мүмкіндігі.

Кәсіби артықшылықтарды диагностикалау және бағалау мүмкіндігі.

Практикалық дағдылар:

Рөлдік ойындар мен модельдеулерді ұйымдастырудың және өткізудің тиімділігі.

Өткізілген консультативтік сессиялардың сапасы.

Кәсіптік бағдарлау іс-шараларын жоспарлау және өткізу қабілеті.

Қарым-қатынас дағдылары:

Оқушылармен, ата-аналармен және әріптестермен тиімді қарым-қатынас жасай білу.

Кәсіби қауымдастықтармен және жұмыс берушілермен серіктестік орнату мүмкіндігі.

Рефлексиялық қабілеттер: Өзіндік рефлексия және өзінің педагогикалық қызметін талдау қабілеті.

Қолданылатын әдістер мен тәсілдердің тиімділігін бағалау мүмкіндігі.

Қорытынды баға

Қорытынды баға мыналардан тұрады:

Ағымдағы практикалық тапсырмалар мен жобаларды бағалау (қорытынды бағалаудың 50%).

Қорытынды жобаны бағалау (қорытынды бағалаудың 30%).

Талқылауларға, вебинарларға және бетпе-бет кездесулерге қатысқаны үшін бағалау (қорытынды бағалаудың 20%).

Осылайша, бағдарламаны оқу-әдістемелік қамтамасыз ету курс қатысушыларын белсенді және саналы түрде оқытуға, олардың кәсіби құзыреттіліктері мен практикалық дағдыларын дамытуға жағдай жасауға бағытталған. Курстың негізін қалаған жүйелі және белсенді тәсілдер оқу материалын тиімді игеруге және алған білімдерін іс жүзінде сәтті жүзеге асыруға ықпал етеді.

8. Оқу нәтижелерін бағалау

Оқыту нәтижелерін бағалау әдістері

1. Практикалық тапсырмаларды ағымдағы бағалау:

Мақсаты: Теориялық білім мен практикалық дағдыларды тексеру және бекіту.

Нысаны: Жеке және топтық практикалық тапсырмалар, олардың орындалуын оқытушы бағалайды.

Бағалау критерийлері:

- Тапсырманың толықтығы мен дәлдігі.
- Теориялық білімді практикада қолдану.
- Шығармашылық және инновациялық шешімдер.
- Жазбаша есептер мен презентациялардың сапасы.

Бағалау үлесі: 50%

2. Аралық тесттер мен сауалнамалар:

Мақсаты: Теориялық материалды игеруді үнемі тексеру.

Нысаны: Әр модульді аяқтағаннан кейін онлайн тесттер мен сауалнамалар.

Бағалау критерийлері:

- Дұрыс жауаптар саны.
- Тестті орындауға жұмсалған уақыт.

Бағалау үлесі: 10%.

3. Талқылаулар мен вебинарларға қатысуды бағалау:

Мақсаты: Қатысушылардың белсенділігі мен оқу процесіне қатысуын бағалау.

Нысаны: Бетпе-бет кездесулер мен вебинарларда пікірталастарға, сұрақтар мен жауаптарға қатысу.

Бағалау критерийлері:

- Талқылауға қатысу жиілігі мен сапасы.
- Берілген сұрақтар мен жауаптардың тереңдігі мен негізділігі.

Бағалау үлесі: 10%.

4. Қорытынды жоба немесе емтихан:

Мақсаты: Алынған білім мен дағдыларды кешенді бағалау.

Нысаны: Білім алушылардың кәсіби өзін-өзі анықтаудың зерттелген әдістерінің бірін практикалық қолдануды қамтитын қорытынды жобаны әзірлеу және қорғау.

Бағалау критерийлері:

- Жобаның мәлімделген тақырып пен мақсатқа сәйкестігі.
- Теориялық зерттеу сапасы.
- Әзірленген әдістердің практикалық маңыздылығы мен қолданылуы.
- Материалды ұсынудың құрылымы мен логикасы.
- Жобаны қорғау деңгейі және комиссия сұрақтарына жауаптар.

Бағалау үлесі: 30%.

Кәсіби өзін-өзі анықтау курсы менгеруді бақылауға арналған сұрақтар

1. Инклюзивті білім беру жағдайында білім алушылардың кәсіби таңдауына қандай факторлар әсер етеді?

2. Ерекше білім беруді қажет ететін білім алушылардың кәсіби мүдделерін бағалау үшін қандай әдістер мен тәсілдерді қолдануға болады?

3. Мектеп оқушылардың кәсіби бағдарлануын қолдау үшін кәсіби қауымдастықтармен және кәсіпорындармен ынтымақтастықты қалай ұйымдастыра алады?

4. Кәсіби бағдарлау кезінде инклюзивті білім берудің қандай артықшылықтары мен қиындықтары бар?

5. Білім алушыларға мансаптық жоспарын әзірлеу және жүзеге асыру үшін қандай стратегияларды ұсынуға болады?

6. Инклюзивті білім беру жағдайында білім алушыларға арналған жеке мансаптық жоспарды әзірлеу кезінде қандай аспектілерді ескеру қажет?

7. Рөлдік ойындар мен модельдеу білім алушыларға өздерінің кәсіби қызығушылықтары мен дағдыларын жақсы түсінуге қалай көмектеседі?

8. Инклюзивті білім беру контекстінде табысты кәсіби өзін-өзі анықтаудың негізгі принциптері қандай?

9. Кәсіптік дамуды неғұрлым тиімді басқаруды жүзеге асыру мақсатында ерекше білім беруді қажет ететін білім алушылар үшін қандай кәсіптік бағдарлау міндеттері қойылады?

10. Ерекше білім беруді қажет ететін балалармен және жасөспірімдермен кәсіби бағдарлау жұмысының формалары мен әдістерін атаңыз?

11. Ерекше білім беруді қажет ететін білім алушылармен жұмыс істеуде қандай нақты принциптерді ұстану керек?

12. Ерекше білім беруді қажет ететін балалармен жұмыс істеу кезінде қандай факторларды ескеру қажет?

13. Ерекше білім беруді қажет ететін балалардың ата-аналарымен кәсіби өзін-өзі анықтауда қандай жұмыстар жүргізілуде?

14. Ерекше білім беруді қажет ететін балаларды кешенді кәсіби бағдарлауды жүзеге асыруға қандай мамандар қатысуы керек?

9. Курстан кейінгі қолдау

1) Курстан кейінгі қолдау жүйесінде бірінші кезеңде біліктілікті арттыру бағдарламаларын іске асыратын оқытушылар құрамы мен біліктілікті арттыруға қатысушылардың өзара әрекеттесуінде әртүрлі коммуникация құралдарын (электрондық пошта, мессенджерлер, әлеуметтік желілер) қолдану арқылы қолдау шаралары жүзеге асырылады. (Facebook, WhatsApp, т.б.), қызметтер (Google-Duo, Hangouts, т.б.), мұғалімдерге арналған қашықтықтан оқыту сайты, мультимедиялық жазбалар және т.б.). Курсқа қатысушылардан кері байланыс алу үшін үнемі сауалнамалар мен сауалнамалар жүргізу

2) Келесі кезеңде мұғалімдер қарым-қатынас пен бірлескен іс-әрекеттің жаңа түрлерін меңгеру қажеттілігін ашады. Қарым-қатынастың мазмұны табысты оқыту тәжірибесін, соның ішінде Интернетте зерттеу болып табылады. Келесі ресурстар беріледі: бейне сабақтар, айдар материалдары, ғылыми-әдістемелік басылымдар каталогі және т.б. Кәсіптік бағдар және инклюзивті білім беру саласындағы өзекті мәселелер мен жаңалықтарды талқылау үшін әлеуметтік желілерде форумдар мен топтар ұйымдастыру.

3) Курстан кейінгі сүйемелдеу біліктілікті арттырудың күндізгі бағдарламасының мазмұнын меңгерген педагогтерге басқа педагогтермен пәнаралық интеграцияланған ұғымдарды қалыптастыру тәсілдерін игеруді жалғастыруға, сондай-ақ білім беру ұйымдарына педагогтердің қатысуымен

әдістемелік жұмысты, семинарларды, вебинарларды, дөңгелек үстелдерді, кәсіби конкурстарды жобалауға мүмкіндік береді. Нәтижесі – инклюзивті білім беру жағдайында кәсіби бағдар берумен айналысатын мұғалімдердің кәсіби қауымдастығын ұйымдастыру және қолдау, педагогтердің мақалаларын жариялау немесе әдістемелік басылымдардың бірлескен жарияланымдары.

10. Негізгі және қосымша әдебиеттер тізімі

1. Токаев К.К. Послание Президента РК народу страны от 1.09.2021г. «Единство народа и системные реформы – прочная основа процветания страны». URL: <https://adilet.zan.kz/rus/docs/K2100002021>
2. «О ратификации Конвенции о правах ребенка» Постановление Верховного Совета Республики Казахстан от 8 июня 1994 года. URL: <https://adilet.zan.kz/rus/docs/B940001400>
3. Закон Республики Казахстан от 27 июля 2007 года № 319-III «Об образовании». URL: <https://adilet.zan.kz/rus/docs/Z070000319>
4. Закон Республики Казахстан от 8 августа 2002 года № 345 «О правах ребенка в Республике Казахстан». URL: <https://adilet.zan.kz/rus/docs/Z020000345>
5. Концепция государственной политики Республики Казахстан в интересах детей до 2030 года (Утверждена МОН РК 11.03. 2019 г.).
6. Закон Республики Казахстан от 26 июня 2021 года № 56-VII ЗРК «О внесении изменений и дополнений в некоторые законодательные акты Республики Казахстан по вопросам инклюзивного образования». URL: <https://adilet.zan.kz/rus/docs/Z2100000056>
7. Приказ Министра труда и социальной защиты населения Республики Казахстан от 30 мая 2023 года № 190 «Об утверждении Правил проведения социальной профессиональной ориентации». URL: <https://adilet.zan.kz/rus/docs/V2300032649>
8. Концепция развития дошкольного, среднего, технического и профессионального образования Республики Казахстан на 2023 – 2029 годы от 28 марта 2023 года № 249. URL: <https://adilet.zan.kz/rus/docs/P2300000249>
9. Приказ Министра образования и науки Республики Казахстан от 12 января 2022 года № 6 «Об утверждении Правил психолого-педагогического сопровождения в организациях дошкольного, среднего, технического и профессионального, послесреднего образования, дополнительного образования». URL: <https://adilet.zan.kz/rus/docs/V2200026513>
10. Приказ Министра от 20 декабря 2019 года № 544 «О внесении изменений в приказ Министра образования и науки Республики Казахстан от 19 декабря 2018 года № 692 «Об утверждении Методических рекомендаций по проведению диагностики и определению профессиональной ориентации обучающихся в организациях среднего образования Республики Казахстан». URL: https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=33678225

11. Дорожная карта Восточно-Казахстанской области по реализации Национального доклада «Качественное образование, доступное каждому» на 2024-2029 гг.

12. Методические рекомендации по профориентационной работе в организациях среднего образования (для руководителей методических кабинетов, заместителей директоров школ, классного руководителя, педагогов-предметников, педагогов-психологов). – Астана: НАО имени Ы. Алтынсарина, 2022 – 82 с. <https://uba.edu.kz/metodology/3>

13. Профессиональная ориентация обучающихся в Казахстане в фокусе инклюзивности - Л.А. Бутабаева, Ева Мария Кулеша, С.К. Исмагулова, Г.А. Ногайбаева – 12 с. <https://rep.ksu.kz/handle/data/15996>

14. Педагог-кәсіби бағдар берушіге арналған әдістемелік ұсынымдар – Алтынсарин: Ы. Алтынсарин атындағы ҰБА, 2022. – 60 б. Авторлары: география ғылымдарының докторы, профессор Мазбаев О.Б., жаратылыстану ғылымдарының магистрі Ергалиева Г.Т. <https://uba.edu.kz/metodology/3>

15. Методические рекомендации по использованию инструментария по проведению профессиональной диагностики обучающихся 7-11 классов средней школы. – Нур-Султан: НАО имени И. Алтынсарина, 2020 <https://uba.edu.kz/metodology/3>

16. Методические рекомендации по профилизации в организациях образования. – Нур-Султан: НАО имени И. Алтынсарина, 2020 <https://uba.edu.kz/metodology/3>

17. Концепция развития профориентационной работы в организациях образования Республики Казахстан. – Нур-Султан: НАО имени И. Алтынсарина, 2022 <https://uba.edu.kz/metodology/3>

Курс бойынша қосымша әдебиеттер:

1. Батчаева З.С. Организация профориентационной работы с абитуриентами с инвалидностью, имеющими потенциальную возможность обучаться по программам вуза // Проблемы современного педагогического образования. 2018. № 58-3. С. 54-57

2. Герасимов А.В., Литвиненко И.Л. Социально-экономическая эффективность системы профессиональной ориентации обучающихся с ОВЗ и инвалидов // Человек. Общество. Инклюзия. 2017. № 1(29). С. 101-116

3. Герасимов А.В., Литвиненко И.Л. Управленческое сопровождение (дорожная карта) профориентации и трудоустройства обучающихся с ОВЗ и инвалидов // Человек. Общество. Инклюзия. 2017. № 2(20). С. 77-91

4. Гусейнова А.А. Актуальные аспекты профориентационной работы с лицами с инвалидностью и ограниченными возможностями здоровья в системе среднего профессионального образования // Актуальные проблемы образования лиц с ограниченными возможностями здоровья: Материалы научно-практической конференции с международным участием / под редакцией Е.Г. Речицкой, В.В. Линькова. – М.: Издательство МПГУ, 2018. – С. 223-227

5. Зволейко Е.В. Организация профориентационной работы с обучающимися, имеющими ограниченные возможности здоровья, в старшей школе и учреждении профессионального образования // Ученые записки Забайкальского государственного университета. 2016. Т. 11. № 2. С. 143-149
6. Кулайкин С.В., Герасимов А.В. Управленческое сопровождение профориентации и трудоустройства инвалидов в системе образования Российской Федерации // Аллея науки. 2017. Т. 4. № 9. С. 407-417
7. Мелина Е.В. Итоги реализации проекта по оказанию содействия абитуриентам-инвалидам в выборе профессии и выпускникам в трудоустройстве // Инклюзия в образовании. 2017. № 1(5). С. 20-28
8. Тер-Григорьянц Р.Г., Котова Г.Л. О разработке Порядка профориентации лиц с ограниченными возможностями здоровья и инвалидностью в образовательных организациях // Социально-педагогическая поддержка лиц с ограниченными возможностями здоровья: теория и практика: материалы Международной научно-практической конференции / под научной редакцией Ю.В. Богинской. – Симферополь: Общество с ограниченной ответственностью «Издательство Типография «Ариал», 2017. – С. 284-289
9. Трифонова Т.А. К вопросу о профориентационной работе в условиях инклюзивного образования // Социально-педагогическая поддержка лиц с ограниченными возможностями здоровья: теория и практика: материалы Международной научно-практической конференции / под научной редакцией Ю.В. Богинской. – Симферополь: Общество с ограниченной ответственностью «Издательство Типография «Ариал», 2017. – С. 274-278
10. Специфика организации профориентационной работы обучающихся с ограниченными возможностями здоровья и инвалидностью / Гаан Т.И.- Курган, 2022.–17 с
11. Аленкина, О. О., Черникова, Т. В. Профессионально-трудовая социализация молодежи с ограниченными возможностями здоровья. – М.: Глобус, 2009. - 160 с.
12. Дубровская, Т. А., Воронцова М. В., Кукушин, В. С. Адаптация и реабилитация детей с ограниченными возможностями здоровья. Учебное пособие. - М.: РГСУ, 2014. - 364 с.
13. Мельникова, М. А. Организация и проведение профориентационной работы / М. А. Мельникова, А. А. Васильев // Среднее проф. образование. - 2021. - № 12. - С. 37-39
14. Майорова, Г. В. Залог успешного завтра: от интересов ребенка к профессиональному пути / Г. В. Майорова // Доп. образование и воспитание. — 2021. — № 1. — С. 33-36.
15. Мелетичев, В. В. Профессиональные склонности и мотивация обучающихся как условие успешности выбора и освоения профессии [Текст] / В. В. Мелетичев, Е. В. Харитоновна // Педагогика. - 2020. - № 1. - С. 87-93